

Genişletilmiş Özet

Sosyal Medya Yöneticilerinde Dijital Bağımlılık Türleri ve Nomofobinin Kişilik Özellikleri ile İlişkisi

Giriş

Sosyal medya yöneticileri iç ve sorumlulukları gereği güncel haberlerin ve bilgilerin takibini yapmakta, çeşitli içerikler oluşturmakta, iki yönlü iletişimi için geri bildirimlerde bulunmakta, sosyal medyada yer alan trendleri ve kullanıcı davranışlarını takip etmekte ve bu nedenle gerek telefonda gerekse bilgisayarda sürekli çevrim içi olmaktadır. Bu da işlerinin bir parçası olarak sıklıkla internete bağlı olmaları gerektiğini ve bu kullanımlarının “zorunlu” olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda sosyal medya yöneticilerinin davranışsal bağımlılıklar geliştirme noktasında bir risk grubu olduğu düşünöldüğünde artan bu bağımlılıkların sosyal medya yöneticilerinden oluşan örneklemede değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Zilberman vd. (2018) bağımlılıkla ilgili birçok sorunlu davranışın potansiyel kaynağının kişilik özellikleri olduğunu ifade etmektedir. Özellikle davranışsal bağımlılıkların dünya çapında yaygınlığındaki artışlar, bu bağımlılıklara ilişkin bireysel risk ve koruyucu faktörlerin belirlenmesini önemli kılmaktadır (Valero-Solís, 2018). Davranışsal bağımlılıkların birey üzerinde fiziksel, psikolojik ve sosyal etkileri olduğundan ve bireylerin kişilik özelliklerinin bağımlılık davranışlarını etkileyebileceğinden internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı ve nomofobi yaşayan sosyal medya yöneticilerinin sahip olduğu kişilik özelliklerinin belirlenmesi, öncüllerinin incelenmesi ve bu davranışsal bağımlılıklarda hangi kişilik özelliklerinin etkili olduğunun araştırılması oldukça önemli görölmektedir. Sağlıklı ve uyumlu bir kişilik geliştirmek davranışsal bağımlılıklarla mücadelede önemli ve etkili bir yol olabilir. Dolayısıyla mevcut araştırma farklı davranışsal bağımlılıklardaki kişilik özelliklerinin rolünü incelemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem

Yordayıcı korelasyonel araştırmayla yürütölen bu araştırmada araştırma grubunu Türkiye'nin farklı illerinde kamu ve özel kurumlarda çalışan 69'u (%31.7) kadın ve 149'u (%68.3) erkek olmak üzere toplam 218 sosyal medya yöneticisi oluşturmaktadır. Mevcut araştırmada veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “İnternet Bağımlılığı Ölçeği”, “Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği”, “Nomofobi Ölçeği” ve “Uluslararası Kişilik Envanteri-Kısa Formu” kullanılmıştır. Ölçme araçlarının uygulanmasından önce tüm katılımcılar araştırmanın amaçları hakkında araştırmacılar tarafından bilgilendirilmiştir. Araştırmaya katılım gönüllölük esasına dayalı olup her katılımcıdan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Araştırma kapsamında veriler analiz edilmeden önce istatistiksel düzenlemeler (Field, 2024) yapılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak kayıp değer analizi tamamlanmış, ardından çoklu regresyon analizinin varsayımlarına yönelik olarak normallik, çoklu doğrusal bağlantı (multicollinearity), otokorelasyon, doğrusallık ve artık değerler kontrol edilmiştir. Verilerin analizi IBM SPSS Statistics v26.0 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Analiz sonucunda internet bağımlılığı ile kişilik özelliklerinin (dışa dönöklük, uyumluluk, sorumluluk, nevrotizm, açıklık) birlikte anlamlı bir ilişki ($R^2 = .414$, Adjusted $R^2 = .400$) sergilediği görölmüştür ($F_{(5,212)} = 29.96$, $p < .01$). Bu beş değişken birlikte internet bağımlılığındaki varyansın %41'ini açıklamaktadır. Modelde yer alan değişkenler incelendiğinde uyumluluk ($\beta = .20$, $p < .01$), nevrotizm ($\beta = .48$, $p < .01$) ve açıklığın ($\beta = .32$, $p < .01$) internet bağımlılığının pozitif anlamlı bir yordayıcısı olduğu görölmektedir.

Sosyal medya bağımlılığı ile kişilik özelliklerinin (dışa dönöklük, uyumluluk, sorumluluk, nevrotizm, açıklık) birlikte anlamlı bir ilişki ($R^2 = .213$, Adjusted $R^2 = .194$) sergilediği görölmüştür ($F_{(5,212)} = 11.45$, $p < .01$). Bu beş değişken birlikte sosyal medya bağımlılığındaki varyansın %21'ini açıklamaktadır. Modelde yer alan değişkenler incelendiğinde uyumluluk ($\beta = .18$, $p < .05$) ve nevrotizmin ($\beta = .41$, $p < .01$) sosyal medya bağımlılığının pozitif anlamlı bir yordayıcısı olduğu görölmektedir.

Nomofobi ile kişilik özelliklerinin (dışa dönöklük, uyumluluk, sorumluluk, nevrotizm, açıklık) birlikte anlamlı bir ilişki ($R^2 = .140$, Adjusted $R^2 = .120$) sergilediği görölmüştür ($F_{(5,212)} = 6.92$, $p < .01$). Bu beş değişken birlikte nomofobideki varyansın %14'ünü açıklamaktadır. Modelde yer alan değişkenler incelendiğinde uyumluluk ($\beta = .19$, $p < .05$), nevrotizm ($\beta = .20$, $p < .01$) ve açıklığın ($\beta = .23$, $p < .01$) nomofobinin pozitif anlamlı bir yordayıcısı olduğu görölmektedir.

Tartışma

Bağımlılığın kişiliği şekillendirdiği ve bağımlı bir kişiliğe yol açtığı teorisi göz önüne alındığında kişilik özellikleri özellikle önemli görölmektedir. Mevcut araştırma bir risk grubu olan sosyal medya yöneticilerinin davranışsal bağımlılıklarını incelemesi ve bu davranışsal bağımlılıklarda hangi kişilik özelliklerinin etkili olduğunu ortaya koymasına bakımından oldukça önem arz etmektedir. Bu araştırmada tanımlanan kişilik özellikleri hem koruyucu hem de risk faktörleri olarak düşünölebilir. Araştırmada nevrotizmin hem internet bağımlılığının hem de sosyal medya bağımlılığının pozitif anlamlı yordayıcıları olduğu görölmüştür. Literatürde internet bağımlılığı ve kişilik özelliklerini birbirine bağlayan en tutarlı kanıtın nevrotizm olduğu görölmektedir. Nitekim birçok araştırmada internet bağımlılığı (Marciano vd., 2022; Zhang, 2021) ve sosyal medya bağımlılığı (Huang, 2022; Marengo vd., 2020) nevrotizm ile ilişkilendirilmiştir.

Sosyal medya yöneticileri çalıştıkları kurum ve kuruluşların çevrim içi süreçlerini yönetirken sürekli olarak hızlı değişen ve yoğun etkileşim gerektiren bir ortamda çalışmakta ve yorumlar, beğeniler, paylaşımlar ve etkileşimler üzerinde sürekli bir kontrol sağlamaktadır. Bu durum işe yönelik ciddi kaygı kaynağı olabilir ve sürekli çevrim içi olma gerekliliğine yol açabilir. Nevrotikliğin bir yönünün kaygı olduğu düşünüldüğünde yaşanan yoğun kaygı nedeniyle bu bireyler sosyal medya paylaşımları üzerinden gelen yorum ve beğenilere aşırı odaklanabilir, bu da sürekli internet ve sosyal medya kullanımına neden olabilir. Bu noktada nevrozmin hem internet bağımlılığı hem de sosyal medya bağımlılığı için bir risk faktörü olduğu ifade edilebilir.

Araştırmada uyumluluğun hem internet bağımlılığının hem de sosyal medya bağımlılığının pozitif anlamlı yordayıcıları olduğu bulunmuştur. Literatürde değişkenler arasında negatif ilişki olduğunu bulgulayan araştırmalarda uyumluluk hem internet bağımlılığında hem de sosyal medya bağımlılığında koruyucu bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Kuss vd., 2013; Huang, 2022). Mevcut araştırmadan elde edilen bulgular değişkenler arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşarak uyumluluğun bir risk faktörü olarak da değerlendirilebileceğini göstermekte ve literatüre yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Bu araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç ise uyumluluk, nevrozizm ve açıklığın nomofobinin pozitif anlamlı yordayıcıları olduğudur. Literatürde yapılan çalışmalar nomofobi ile uyumluluk (Öz & Tortop, 2018), nevrozizm (Uguz & Bacaksız, 2022) ve açıklık (Nasran & Seman, 2024) arasındaki pozitif ilişkiyi kanıtlar niteliktedir. Yukarıda tartışıldığı üzere internet bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı nevrozizm, uyumluluk ve açıklık ile ilişkilendirilmiştir. Akıllı telefonlar da internet ve sosyal medya platformlarına erişim amacıyla kullanıldığı için bu kişilik özelliklerinin nomofobiyle ilişkisi beklenen bir durum olarak ele alınabilir. Bu araştırmanın kişilik özellikleri ve farklı davranışsal bağımlılıklar olan internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı ve nomofobiyi sosyal medya yöneticilerinden oluşan bir örnekleme inceleyen ilk araştırma olduğu görülmektedir. Elde edilen sonuçlardan hareketle mevcut araştırma, sosyal medya yöneticilerinin davranışsal bağımlılıklar geliştirmeye yönelik risk faktörlerine ilişkin iç görü sağlayabilir.